

Marinković zaključuje: »Prema tome sve su ideologije u svojoj biti bezbožne... koje bivaju još pogubnije kad se prodaju pod plaštem kršćanstva ili teizma.« Ta tvrdnja koliko je smiona toliko je i besmislena, skoro i ne zaslužuje osvrt. Kako Edo Marinković zamišlja Boga bez kršćanske ideologije u kojoj je On utjelovljen? Možda će nam odgovor dati slijedeća njegova rečenica. »To pak znači da i Božju istinu, koja je i moja istina, mogu imati samo pred sobom, da ona trajno čeka da se preoblikuje u moju egzistenciju.« — Božja istina može, ali ne mora biti i vaša istina, g. Marinkoviću. Ona se ne mora preoblikovati u vašu egzistenciju, odnosno u vaš način života. Do Božje istine kršćani dolaze samo putem Objave koju tumači kršćanska nauka. Ta se istina pak ne »preoblikuje« prema pojedinačnim egzistencijama, nego pojedinačne egzistencije — ako žele živjeti u istini — moraju prihvatiti nepromjenljivu i vječnu istinu Božju.

G. Marinković se na kraju pita: »Zar se npr. može zamisliti da će bitne doprinose osvjetljenju suvremene egzistencije putem objavljenih istina moći dati oni koji su još uvijek u većem broju zemalja udaljeni od problema radnika, jer su rijetko dijelili s njima način života, oni koji su daleko od ekonomskih i finansijskih problema, jer nikada u životu nisu porez platili?« — Zaista, oni koji se posvete tumačenju *objavljene istine* ne bi morali biti zauzeti poraskim i finansijskim problemima. Oni bi se morali posvetiti odgajanju ljudi u duhu kršćanske etike i tako prijeći da dolazi do takvih problema. Suvremeno miješanje Crkve i ekonomska pitanja i probleme radnika proizlazi iz toga što ona nije izvršila svoje poslanje na duhovnom polju, a ne zato što njezini namjesnici nisu plaćali porez i živjeli životom radnika. Otvorimo se, dakle, u poniznosti svijetu, ali ne kako to kaže Edo Marinković da s ostalima dijelimo temeljnu nesigurnost i mrak, nego da svojim kršćanskim primjernim življenjem pokažemo svijetu čvrste i sigurne temelje u Isusu Kristu.

ODGOVOR »EDE MARINKOVIĆA«

Branko Lukšić

Kao odgovor na primjedbe g. Vukovića u pogledu mog članka »Tjeskoba pred rizikom«, navodim slijedeće:

Filozofijsko traganje za istinom da bi uopće bilo saopćivo mora predpostavljati objektivnost istine. Međutim, često se ta objektivnost istine zamjenjuje s objektivacijom ili postvarenjem osobnog pristupa k istini, te imamo za posljedicu tzv. objektivne filozofske sisteme za koje se tvrdi da su univerzalno važeći pristupi konačnom misteriju bitka što ga nazivamo istinom. Zanimaruje se personalni aspekt istinitosti, i to ne samo u smislu personalnog motiva, impulsa za filozofijskim traganjem, već i u smislu personalnosti koja je bitna i za spoznaj u strukturiranje (pojmovno, voljno itd.) istinitosti. Iako istina nije subjektivistička, ona, da bi uopće bila istina, mora biti subjektivna odnosno personalna, što joj ne oduzima onaj stupanj saopćivosti ili interkomunikabilnosti, kojeg nazivamo objektivnošću. Prema tome, nema toliko istina, koliko ljudi koji misle, ali nema istinitosti ni istine bez osobe koja misli i doživljava. Ovim već dodirujemo naš specifičan teren naime, pitanje ideologije i spoznaje Boga.

O ideologiji su napisane mnoge knjige, pa možemo reći da je problem ideologije jedan od centralnih u suvremenoj svjetovnoj filozofiji. Kažem svjetovnoj, jer i ovdje, kao i u pogledu drugih tema suvremenog misaonog pre

viranja, službena crkvena filozofija zauzima stav iščekivanja ishoda bitke. Naime, misao je samo jedan dio čovjeka. Samo u sistemu magije postoji vjera u svemogućnost misli: misao, formula ili znak smatraju se dovoljno efikasnim u sebi da bi mogli izazvati određene posljedice. Ne moramo posezati za instrumentarijem dubinske psihologije ili marksizma pa da nam bude jasno, da čovjek ne misli samo pojmovima i apstrakcijama. Ponekad moramo uteći od govora i pojmova da bismo mogli jasno misliti. Jezik može biti prepreka između čovjeka koji želi proniknuti stvarnost i same stvarnosti. Tko iole prati suvremenu znanost ne treba mu dokazivati da ne samo verbalno i pojmovno mišljenje, već svjesno mišljenje uopće, igra podređenu ulogu u onoj kratkoj, ali bremenitoj fazi stvaralačkog čina u najširem smislu riječi. Razbijanje stečenih spoznajnih struktura često je preduvjet novih kreativnih sinteza. Teže je ponekad odučiti se negoli naučiti. Jedan od uzroka današnjeg misaonog ateizma treba tražiti u nesposobnosti i nedostatnosti naslijeđenih misaonih struktura da prikažu i pokažu onu tajnu koju nazivamo Bogom. Naše, da ih tako nazovemo, leksikalne zalihe izgubile su svoje značenje i dokaznost, budući da su lišene svog povijesno izvjetovanog jezičnog i pojmovnog konteksta. Rečenice i jezični sklopovi povezani su s onim što izražavaju. Ta povezanost, međutim, nije jednoznačno fiksirana na jednu jedinu mogućnost. Govor kao jedinstveni sistem znakova ima svoju internu ambivalentnost i u tome se sastoji njegovog uzvišenost i oporost. Iz toga slijedi, da nema sadržaja koji bi bio nevezan, neovisan o leksičkom instrumentariju. Promjenom ovog zadnjeg mijenja se i sam sadržaj. Ili, drugim riječima izraženo, anahronističko i oporno održavanje preživjelog jezičnog i pojmovnog konteksta sprečava prozirnost i saopćivost sadržaja. Tim je dodirnut samo jedan aspekt ideologije kao misaone fiksacije koja nije u stanju obuhvatiti životnu cjelovitost pa je prema tome iskrivljiva. Prema tome, uzdizanje bilo koje filozofske sheme sa svim njezinim sastavnim dijelovima na rang božanske i vječne istine znači ne samo pokušaj da se Neizrecivom i Neimenom dade ime (to je psihološka nužnost kontingentnih bića), već da se to ime jednom zauvijek upiše u filozofske matične knjige kao definicija Imenovanoga. U tom smislu je svaka ideologija (u specifičnom značenju ovog pojma, koje mu pridaje suvremena misao) bezbožna. Živog Boga spoznati znači Njega izdržati. Isto onako kako oranica izdržava plug ili kako se osoba izdržava i preuzima u cjelovitosti susreta.

A sada nekoliko riječi o ostalim primjedbama gosp. Vukovića. Ponajprije, želio bih napomenuti, da osobna i intelektualna skromnost od nas zahtijeva osnovnu vrlinu duha, a ta je: da se, kada se radi o sazrijevanju novih spoznaja, ne smijemo utjecati misaonim klišejima koji zamjenjuju osobno razmišljanje, već da moramo znati trpjeti ono što nam se predlaže. »Intelligere est quoddam pati«, kaže stara izreka. To važi i za područje teologije. Danas nije toliko važno pozivati se na načelo da dobro treba činiti a zlo izbjegavati, da se treba pridržavati »prirodnog zakona« i slično, koliko pokazati što je u konkretnom i često veoma zamršenom slučaju »dobro« a što »zlo«, odnosno, što je s tim tako razvikanim »prirodnim zakonom«. Suvremeni teolozi ponekad upotrebljavaju riječ Bog, prirodni zakon itd. kao da svaki slušač već unaprijed mora znati što se tim izrazima misli reći. Simplificističko pozivanje na slijedenje »pravog puta«, na postavke koje su »suprotne istini« itd. može kršćane veoma lako uvesti u zabludu da je zapravo »sve jasno« i da samo »opaki ljudi neće da slijede riječ istine«. Takav stav dispensira od traganja za pravim i dubljim uzrocima suvremenog ateizma, ako nećemo prihvatiti formulacije da ateizam treba jednostavno svesti na mutnu glavu ili zloću srca. Međutim, u novijoj povijesti ateizam je često nužna faza borbe čovjeka za osmišljenom ovozemaljskom egzistencijom. Institucionalizacija objave — promatrana čisto sociološki — imala je za posljedicu potiskivanje proročke izazovnosti koja je hranila i održavala egzistencijalnost i osobnost vjere već u Starom zavjetu. Crkva građena na krivo shvaćenju poslušnosti i na moći kriva je za povijesno otuđenje par excellence personalnog izazova Poruke. To okretanje prema ovozemnom aspektu čovjekove egzistencije, osamostaljenje i punoljetnost čovjeka bilo je i još je uvijek popraćeno knjizama i mogućnostima upadanja u drugi ekstrem jednodimenzionalnog mesijanizma. Međutim, radikalno ukidanje sakralne simbo-

like bića oko nas, kidanje veze stvorenoga s »vječnim uzorom« ima za posljedicu otkrivanje zemaljsko-vremenskih bitnih komponenta čovjekove egzistencije, njezine jedinstvenosti i bitne nesvodivosti. Na taj su način stvoreni preduvjeti za jedan novi, sveobuhvatniji, osobni pristup objavi. Ali, na žalost ili na sreću, porušene su fiksirane misaone skele. To se danas održava kako na području praktičnog proživljavanja vjerskih istina i njegovog usklađenja sa spoznajama znanosti, tako i na području teodiceje, koja je suočena izazovom tzv. neutralnosti poruke suvremenih znanosti. Da citiram samo jednog od brojnih mislilaca, koji ne oplakuju spokoj sinteza prošlosti, već vjeruju da vrtlozi označavaju blizinu izvora. Napominjem, da je pisac katolički redovnik, dominikanac, pripadnik reda koji se kroz povijest Crkve od sv. Tome naovamo isticao po svojim smionim i eminentno osobnim sintetičarima. U knjizi *Approches d'une théologie de la science* (izd. 1967) kaže slijedeće: »Suvremena znanost... se otkriva kao moć koja nameće fundamentalno preispitivanje (remise en question) čitavog sklopa koncepcija i sinteza naučavanja tradicionalne teologije. Izgraditi jednu teologiju suočenu s intelektualnom energijom ovakve znanosti zahtijeva od vjernika preispitivanje cijele teologije, a ne samo neke detaljne promjene poslije kojih bi se ponovno nametala jednostavna i prirodna dosadašnja sinteza... Treba uspostaviti solidno impostirano teologiju, poslije gotovo neizmjernog truda koji bi bio okrunjen uspjehom, ili šutjeti. To je razlog zašto katolički teolozi nisu u tom pogledu do sada bog zna što velika rekli« (D. Dubarlé, op. cit. str. 8).

Kad tako govore stručnjaci koji kao teolozi i znanstveni radnici već desetljećima pokušavaju lišiti teologiju i vjersku misao hipoteke zastarjelih sistema i suočiti je s ostalim područjima ljudskog života i istraživanja a da time izbjegnu dvije krajnosti: lirska oponašanje egzaktnih znanosti u teološkoj i filozofskoj misli (onaj preuranjeni »egzemplarizam« naših katoličkih filozofskih i teoloških udžbenika) i »uzvišenu distantnost« i samočopadno začahurivanje filozofske i teološke misli, onda mi ostali moramo barem nastojati da ne prikazujemo »vječne i prirodne istine« kao nešto po sebi razumljivo, što — eto na žalost — bezbožni ljudi ne slijede. Ako nemamo, nešto konstruktivnije, ako ne pokušavamo doprinijeti, pa makar i skromno, toj sintezi, ako smatramo da je poslanje Crkve »na duhovnom polju« i da njezini »namjesnici« nisu pozvani da se bave svakidašnjim problemima čovjeka, kao što je financijsko pitanje i pitanje života radnika, već da se moraju posvetiti »odgajanju ljudi u duhu kršćanske etike« poslije čega, veoma vjerojatno, neće doći do problema na ostalim »profanim« područjima, onda je najbolje da poslušamo savjet citiranog oca D. Dubarléa i šutimo.

EKUMENSKI SUSRET

Dragi Džinbeg

Nadbiskupsko vijeće Splitske nadbiskupije za dijalog s kršćanima, nekršćanima i ateistima, na prijedlog msgra dra Frane Franića, pozvalo je g. Lazara Babića, vjeroučitelja iz Beograda, da održa predavanje o ekumenizmu na našem području. G. Babić se rado odazvao pozivu i održao predavanje na Centralnoj visokoj bogoslovskoj školi u Splitu na temu: *Ekumenizam i molitva*.

G. Babić je svjestan da teret prošlosti pritišće naše odijeljene Crkve, ali zna da spominjanje i razglabanje

starih trzavica ne vodi ničemu. Zato se i sam u svom izlaganju nije htio upuštati u analizu prošlosti, nego je radije isticao važnost sadašnjosti. »Zato sam odlučio«, kazao je on u početku, »da izbjegnem svako ljudsko filozofiranje i nadmudrivanje, da otvorena srca vidimo jedan drugoga, da tako u svima nama vidimo i upoznemo živoga Boga«.

Držeći se te doista evanđeoske metode, g. Babić je tijekom čitava predavanja isticao dvije temeljne kršćanske ekumenske oznake: *duh lju-*